МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки підприємства та організації підприємницької діяльності

КОМПЛЕКСНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

з теми:

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ТОВ«САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»)

Науковий керівник комплексної
кваліфікаційної роботи к.е.н, доцент Бабій Олег Миколайович
(вч. ступінь, посада, П,І.Б.)

Розділ «Шляхи зниження собівартості продукції підприємства (на прикладі ТОВ «САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»)»

Виконавець Езугбаіа Лука
(П.І.Б. студента)
Науковий керівник д.е.н., професор Семенова Валентина Григорівна
(вч. ступінь, посада, П.І.Б.)

Одеса 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____ Грінченко Р.В.
(підпис)
"3" червня 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою
«Економіка підприємства та організація підприємницької діяльності»

на тему: «Шляхи зниження собівартості продукції підприємства (на прикладі ТОВ «САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»)
(назва теми)

Виконавець:
студент ФЕУП
Езугбаіа Лука _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)
Семенова Валентина Григорівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2026

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП …….4

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність собівартості продукції підприємства…….....….7

1.2. Класифікація витрат підприємства……..….....…….12

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ЗМІНИ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ У ТОВ «САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»

2.1. Основні показники діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів»……...16

2.2. Аналіз динаміки собівартості продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів»……..……..…….35

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»…….....…45

ВИСНОВКИ…….....58

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….…..62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження

У сучасних умовах функціонування вітчизняні підприємства стикаються з численними викликами та кризовими явищами, що суттєво впливають на результати їх діяльності. Воєнні дії на території України, систематичні атаки з боку Російської Федерації на енергетичну систему, промислові підприємства та об’єкти інфраструктури призводять до зростання ризиків і втрат у різних секторах економіки.

Складна ситуація в енергетичній сфері наприкінці 2025 – на початку 2026 року, спричинена масштабними пошкодженнями паливно-енергетичного комплексу України, зумовила значне підвищення витрат на виробництво продукції та надання послуг. Одночасно зі зниженням рівня доходів це негативно позначилося на споживчому попиті та обсягах замовлень.

Додатковим чинником погіршення економічної ситуації стало загострення воєнного конфлікту в регіоні Перської затоки, що спричинило подальше зростання вартості нафти, палива, енергоресурсів і транспортних перевезень. За таких умов особливого значення набуває пошук ефективних механізмів управління витратами та їх оптимізації.

У зв’язку з цим актуальним є дослідження структури витрат підприємства, визначення найбільш вагомих їх складових, а також розроблення й економічне обґрунтування заходів щодо зниження витрат. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю скорочення витрат підприємств під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів з метою забезпечення стабільності та підвищення ефективності їх діяльності.

Метою дослідження є вивчення теоретичних засад категорії «собівартість продукції підприємства» та визначення основних напрямів зниження її рівня на прикладі ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Об’єктом дослідження виступають основні показники діяльності та витрати ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Предметом дослідження є процеси господарської діяльності підприємства та шляхи зниження рівня собівартості продукції у ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких *завдань:*

- визначити роль і значення витрат у забезпеченні ефективного функціонування підприємства;
- дослідити наукові підходи до трактування поняття «витрати підприємства»;
- розкрити економічну сутність собівартості продукції;
- розглянути класифікацію витрат підприємства;
- проаналізувати основні напрями діяльності досліджуваного підприємства;
- здійснити оцінку основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів» за останні роки;
- дослідити фінансовий стан підприємства;
- проаналізувати показники ліквідності та фінансової стійкості ТОВ «Саратський завод продтоварів»;
- провести аналіз структури та динаміки витрат підприємства;
- визначити основні напрями скорочення витрат у ТОВ «Саратський завод продтоварів»;
- розробити та економічно обґрунтувати заходи щодо підвищення ефективності управління витратами підприємства.

Методи дослідження

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема:

- аналіз і синтез;
- індукцію та дедукцію;
- абстрагування;

- класифікацію і систематизацію;
- узагальнення;
- групування;
- спостереження;
- вимірювання;
- порівняння;
- графічний і табличний методи представлення інформації.

Застосування зазначених методів дало змогу всебічно дослідити особливості формування витрат підприємства, оцінити їх вплив на результати діяльності та обґрунтувати практичні рекомендації щодо їх оптимізації.

Інформаційною базою дослідження є відповідні нормативні документи та законодавчі акти України, Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, Закони України, Постанови Верховної Ради щодо витрат підприємства та формування собівартості продукції підприємств; монографії, підручники та наукові публікації щодо економічної природи категорії «собівартість продукції підприємства», статистична звітність підприємства ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Обсяг та структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 46 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 66 сторінок.

РОЗДІЛ І. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність собівартості продукції підприємства

Собівартість продукції підприємства є важливою економічною категорією, оскільки відображає усі витрати підприємства, пов'язані з випуском, просуванням на ринках та реалізацією продукції підприємства. Нормативні аспекти формування собівартості продукції містяться в законодавчих актах та положеннях [1- 3].

В наукових виданнях точаться дискусії щодо економічної природи категорії «собівартість продукції підприємства». Ціла низка науковців досліджували теоретичні аспекти щодо визначення, сутності та економічної природи даної категорії. До них, зокрема, можна віднести роботи таких науковців як І.А. Бержанір; Ф.Ф. Бутинець; І.С. Варламова, О.М. Рибалко та А.В. Гамазинська; Т.В. Гончаренко; Т.В. Дідоренко; Н.Г. Міценко та С.В. Мизгала; І.В. Рибак та Л.В. Гут; О.В. Родіна; В.Я. Фаріон [3-12].

Інші науковці досліджували управлінські процеси та методи обліку витрат. До них відносяться Н.Р. Домбровська; Ю.А. Єгупов, О.М. Бабій та І.М. Єгупова; О.П. Ковальчук; С.В. Кравченко; О.В. Колісник та Д.В. Суходольська; О.М. Кудирко та Н.В. Коцеруба; К.Д. Салямон-Міхєєва; О.І. Павликівська; М.Г. Грещак та О.С. Коцюба [13-21] та інші.

У наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід до трактування поняття «собівартість продукції підприємства». Так, ряд науковців визначають собівартість як сукупність усіх витрат підприємства, понесених у процесі виробництва та реалізації продукції, які мають грошове вираження [10, с. 23; 22, с. 18; 23. с. 94;].

Інші науковці розглядають собівартість продукції як складову її вартості, що включає вартість використаних засобів виробництва, частину вартості

необхідного та додаткового продукту. У грошовому вираженні ці елементи формують певну частку ціни продукції (робіт, послуг), за рахунок якої компенсуються витрати на освоєння, виготовлення та реалізацію продукції. Такий підхід відображає економічні відносини, що виникають у процесі виробничої діяльності підприємства [24-28].

За визначенням Ю.С. Цал-Цалка, собівартість продукції (робіт, послуг) являє собою вартісну оцінку сукупних витрат підприємства, пов'язаних із використанням у виробничому процесі природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, нематеріальних активів, спеціального оснащення, інструментів, інвентарю, трудових і фінансових ресурсів. До її складу також входять витрати на виготовлення та реалізацію готової продукції, а також передбачені законодавством податки, збори та обов'язкові платежі [29].

На думку окремих дослідників, собівартість належить до найважливіших економічних показників діяльності підприємства, оскільки використовується для визначення потреби в оборотних коштах, планування прибутку, оцінювання економічної ефективності організаційно-технічних заходів і виробництва загалом, здійснення внутрішньогосподарського планування та формування цінової політики підприємства [30, с. 64; 31-33].

Собівартість продукції є однією з найважливіших економічних категорій, що характеризує результати діяльності підприємства. Вона використовується як основа для обліку, аналізу та контролю витрат, пов'язаних із виготовленням і збутом продукції. Крім того, собівартість виступає базовим елементом процесу ціноутворення, визначаючи мінімально допустимий рівень ціни реалізації, оскільки продаж продукції за ціною, нижчою від її собівартості, призводить до виникнення збитків. Величина собівартості також безпосередньо впливає на формування прибутку та рівень рентабельності підприємства [34–35].

Показник собівартості відображає ефективність використання наявних виробничих ресурсів, ступінь упровадження сучасних технологій, рівень організації праці та досконалість системи управління виробництвом. Водночас

він відіграє важливу роль у процесі моделювання та прогнозування економічних показників; для обґрунтування управлінських та інвестиційних рішень, спрямованих на підвищення результативності діяльності підприємства та впровадження інноваційних проєктів та диверсифікації діяльності підприємств [36–37].

На рівень собівартості продукції впливають численні фактори, серед яких продуктивність праці, ефективність використання основних засобів і енергетичних ресурсів, рівень непродуктивних витрат, якість організації виробничих процесів та ефективність управлінської діяльності.

До складу собівартості включаються витрати, пов’язані зі споживанням природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, нематеріальних активів і трудових ресурсів, а також інші витрати, необхідні для виготовлення та реалізації продукції [38–40].

Отже, собівартість продукції, відображаючи процеси виробництва, розподілу та реалізації продукції, є одним із найважливіших узагальнюючих показників, що характеризують ефективність господарської діяльності підприємства.

Зниження витрат є одним із найважливіших напрямів підвищення ефективності діяльності виробничого підприємства, оскільки сприяє зростанню прибутку, підвищенню конкурентоспроможності продукції та зміцненню фінансової стійкості. Основними шляхами зниження витрат є такі:

1. Впровадження новітніх технологій та модернізація обладнання

Використання сучасних технологій і високопродуктивного обладнання дає змогу зменшити витрати сировини, матеріалів, енергії та трудових ресурсів. Автоматизація виробничих процесів сприяє підвищенню продуктивності праці та скороченню виробничих втрат.

2. Раціональне використання матеріальних ресурсів

Матеріальні витрати зазвичай займають найбільшу частку у собівартості продукції. Тому важливими заходами є:

- зменшення норм витрачання сировини та матеріалів;

- скорочення відходів виробництва;
- повторне використання відходів та вторинної сировини;
- впровадження ресурсозберігаючих технологій.

3. Підвищення продуктивності праці

Зростання продуктивності праці забезпечує збільшення обсягів виробництва без відповідного збільшення чисельності персоналу. Цього можна досягти шляхом:

- удосконалення організації праці;
- підвищення кваліфікації працівників;
- запровадження систем мотивації та стимулювання персоналу;
- автоматизації трудомістких операцій.

4. Економія енергетичних ресурсів

Значний резерв зниження витрат полягає у скороченні споживання електроенергії, газу, води та інших енергоресурсів. Для цього доцільно:

- використовувати енергоощадне обладнання;
- впроваджувати системи енергоменеджменту;
- контролювати використання енергоресурсів на всіх етапах виробництва.

5. Удосконалення організації виробництва

Раціональна організація виробничого процесу дозволяє скоротити непродуктивні витрати та простої обладнання. Основними заходами є:

- оптимізація виробничих потоків;
- скорочення тривалості виробничого циклу;
- підвищення рівня спеціалізації та кооперації виробництва;
- удосконалення системи планування виробництва.

6. Зменшення транспортно-заготівельних витрат

Скорочення витрат на транспортування сировини та готової продукції може бути досягнуте шляхом:

- вибору оптимальних маршрутів перевезення;
- співпраці з надійними логістичними компаніями;
- оптимізації складських запасів;

- раціонального використання власного транспорту.

7. Скорочення непродуктивних витрат і втрат

Важливим напрямом є усунення причин виникнення:

- браку продукції;
- простоїв обладнання;
- наднормативних запасів;
- псування матеріалів та готової продукції;
- зайвих адміністративних витрат.

8. Підвищення якості продукції

Виробництво якісної продукції дозволяє зменшити витрати на виправлення дефектів, гарантійне обслуговування та повернення продукції. Крім того, якісна продукція підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку.

9. Оптимізація управлінських витрат

Зниження адміністративних витрат може бути забезпечене шляхом:

- цифровізації бізнес-процесів;
- автоматизації документообігу;
- удосконалення організаційної структури управління;
- підвищення ефективності управлінських рішень.

10. Удосконалення системи закупівель

Зменшенню витрат сприяють:

- проведення тендерів серед постачальників;
- укладання довгострокових контрактів;
- пошук альтернативних джерел постачання;
- контроль якості закуплених матеріалів [41–46].

1.2. Класифікація витрат підприємства

Для глибшого розуміння економічної сутності витрат підприємства доцільно насамперед розглянути їх класифікацію за основними ознаками.

За місцем виникнення витрати поділяються на ті, що пов’язані з виробничою діяльністю, збутом продукції, функціонуванням цехів, виробничих дільниць, служб та інших структурних підрозділів підприємства.

Залежно від об’єкта калькулювання розрізняють витрати на окремі види продукції, роботи чи послуги, групи однотипної продукції, індивідуальні замовлення, а також витрати на валову, товарну та реалізовану продукцію.

За економічними елементами витрати групуються відповідно до видів ресурсів, що споживаються у процесі господарської діяльності підприємства.

Класифікація за статтями калькуляції передбачає об’єднання витрат за їх функціональним призначенням та економічним змістом у межах окремих калькуляційних статей.

Залежно від способу включення до собівартості продукції витрати поділяють на прямі та непрямі.

За характером залежності від обсягів виробництва виділяють умовно-змінні та умовно-постійні витрати.

За часовою ознакою витрати можуть бути поточними або одноразовими.

За виробничо-економічним призначенням розрізняють основні та накладні витрати.

За ступенем однорідності витрати поділяються на одноелементні та комплексні [18; 29; 40].

Відповідно до місця виникнення виробничі витрати обліковуються за окремими цехами, дільницями, службами та іншими адміністративно відокремленими структурними одиницями підприємства.

Особливу роль у процесі визначення собівартості одиниці продукції відіграє класифікація витрат за калькуляційними статтями. До її складу належать такі основні елементи.

Формування заводської (виробничої) собівартості продукції відбувається за витратами, що відображені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. – Елементи виробничої собівартості продукції підприємства [18; 29; 40]

Сировина та матеріали охоплюють витрати на матеріальні ресурси, які використовуються безпосередньо у виробничому процесі, забезпечують його безперервність, а також застосовуються для пакування готової продукції.

Покупні комплектуючі вироби, напівфабрикати, роботи та послуги виробничого характеру включають витрати на придбані компоненти та напівфабрикати, що потребують подальшої обробки або монтажу, а також на

виробничі послуги сторонніх організацій чи допоміжних підрозділів підприємства.

До витрат на паливо та енергію для технологічних потреб відносяться витрати на всі види енергетичних ресурсів, які безпосередньо використовуються під час виготовлення продукції незалежно від джерела їх отримання.

Основна заробітна плата охоплює виплати працівникам, зайнятим у виробничому процесі, які здійснюються відповідно до встановлених на підприємстві систем оплати праці.

Додаткова заробітна плата включає винагороди за роботу понад установлені норми, виробничі досягнення, особливі умови праці та інші передбачені законодавством доплати.

Відрахування на соціальні заходи складаються з обов'язкових платежів до системи державного соціального страхування та пенсійного забезпечення.

Витрати на підготовку й освоєння виробництва охоплюють витрати, пов'язані з організацією нових виробництв, підготовчими роботами, впровадженням інновацій, винахідницькою та раціоналізаторською діяльністю.

До витрат на відшкодування зносу спеціальних інструментів та пристроїв належать витрати на придбання, ремонт, обслуговування й утримання спеціального технологічного оснащення.

Витрати на утримання та експлуатацію устаткування включають амортизаційні відрахування, витрати на ремонт, модернізацію обладнання, а також витрати, пов'язані з використанням малоцінних та швидкозношуваних предметів [31; 35; 39].

Крім зазначених витрат виділяють також наступні.

Загальновиробничі витрати пов'язані з організацією та управлінням виробничими процесами, забезпеченням їх функціонування та обслуговування.

До загальногосподарських належать витрати, необхідні для загального управління підприємством та забезпечення його адміністративної діяльності.

Втрати від технічно неминучого браку включають вартість продукції або напівфабрикатів, що були остаточно забраковані з технологічних причин, а також витрати на усунення таких недоліків.

Інші виробничі витрати охоплюють витрати, які безпосередньо відносяться на собівартість окремих видів продукції, але не включаються до інших калькуляційних статей.

Позавиробничі (комерційні) витрати пов’язані зі збутом, просуванням та реалізацією готової продукції на ринку [35; 43; 45].

РОЗДІЛ ІІ. ДИНАМІКА ЗМІНИ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ У ТОВ «САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»

2.1 Основні показники діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Важливого значення для діяльності будь-якого підприємства має забезпеченість та ефективне використання основних виробничих фондів. Засоби виробництва є важливим елементом діяльності підприємств усіх сфер економіки.

Таблиця 2.1

Структура ОВФ в ТОВ «Саратський завод продтоварів», %.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024 до 2021, п. п. (+; -)
1	2	3	4	5	6
1.Будинки, споруди та передавальні пристрої	12,47	12,31	12,27	12,05	-0,42
2.Машини та устаткування	83,67	83,53	83,72	83,95	0,28
3.Транспортні засоби	2,59	2,83	2,88	2,91	0,32
4. Малоцінні необоротні матеріальні активи	1,27	1,33	1,13	1,09	-0,18
Всього:	100,00	100,0	100,0	100,0	-

Аналіз відображених в таблиці 2.1 показників структури ОВФ дозволяє виокремити такі висновки.

Дані таблиці свідчать, що у структурі основних виробничих фондів ТОВ «Саратський завод продтоварів» протягом 2021–2024 років найбільшу частку займали машини та устаткування, що є характерним для виробничих підприємств. Їх питома вага зросла з 83,67 % у 2021 році до 83,95 % у 2024 році, тобто на 0,28 %. Це свідчить про спрямування інвестицій на оновлення та

розвиток виробничої бази підприємства, а також про підвищення рівня технічного оснащення виробництва.

Частка будинків, споруд та передавальних пристроїв у загальній вартості основних виробничих фондів поступово скорочувалася: з 12,47 % у 2021 році до 12,05 % у 2024 році. Загальне зменшення становило 0,42 відсоткового пункту. Така тенденція може бути пов’язана з випереджаючими темпами оновлення активної частини основних засобів порівняно з пасивною або зі зростанням вартості виробничого обладнання.

Питома вага транспортних засобів протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зростання. Якщо у 2021 році вона становила 2,59 %, то у 2024 році досягла 2,91 %, збільшившись на 0,32 відсоткового пункту. Це може свідчити про оновлення транспортного парку підприємства або збільшення його ролі в забезпеченні виробничо-збутової діяльності.

Частка малоцінних необоротних матеріальних активів у структурі основних виробничих фондів була найменшою та за аналізований період скоротилася з 1,27 % до 1,09 %, тобто на 0,18 відсоткового пункту. Незначна частка цієї групи активів свідчить про їх обмежений вплив на загальну структуру основних засобів підприємства.

Отже, структура основних виробничих фондів ТОВ «Саратський завод продтоварів» протягом 2021–2024 років залишалася відносно стабільною. Водночас спостерігалося незначне збільшення питомої ваги машин та устаткування і транспортних засобів при одночасному скороченні частки будівель, споруд та малоцінних необоротних матеріальних активів. Такі зміни можна оцінити позитивно, оскільки вони свідчать про підвищення частки активної частини основних виробничих фондів, що безпосередньо бере участь у виробничому процесі та сприяє зростанню ефективності діяльності підприємства.

На рис. 2.1 наочно відображена структура основних виробничих фондів підприємства у 2024р.

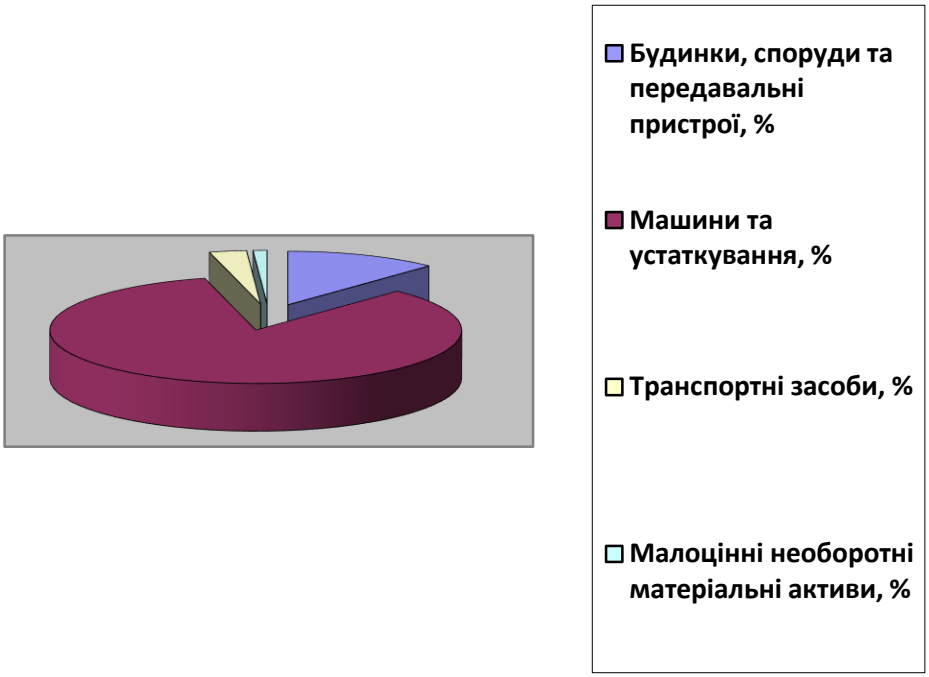

Рис. 2.1. Структура ОВФ у ТОВ «Саратський завод продтоварів» у 2024 р.

Для багатьох підприємств використання ОВФ є важливим елементом господарської діяльності. Основні показники ефективності використання основних виробничих фондів ТОВ «Саратський завод продтоварів» наведені в таблиці 2.2.

Проаналізувавши дані у табл. 2.2 можемо зробити такі висновки.

Дані таблиці свідчать про загальне підвищення ефективності використання основних виробничих фондів ТОВ «Саратський завод продтоварів» протягом 2021–2024 років. Незважаючи на складні умови господарювання, підприємству вдалося наростити обсяги реалізації продукції, підвищити прибутковість діяльності та покращити показники використання основних засобів.

Обсяг реалізованої продукції за досліджуваний період зріс з 21,73 млн грн у 2021 році до 35,44 млн грн у 2024 році, що на 63,09 % більше. Після певного скорочення у 2022 році до 19,51 млн грн підприємство продемонструвало суттєве відновлення та зростання обсягів реалізації у 2023–2024 роках.

Таблиця 2.2

Показники ефективності використання основних виробничих фондів ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6
1. Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	21, 73	19, 51	31, 09	35,44	63,09
2. Середньорічна вартість основних засобів, млн. грн.	9,33	9,47	9, 47	9,50	1,82
3. Чисельність персоналу підприємства, чол.	38	36	28	25	-34,21
4. Прибуток від реалізації продукції, млн. грн.	0,96	2,59	3,51	3,44	258,33
5. Фондовіддача, грн.	2,33	2,06	3,28	3,73	60,11
6. Фондоємність, грн.	0,429	0,485	0,305	0,268	-37,51
7. Фондоозброєність, тис. грн.	57,184	54,194	111,035	380,0	564,52
8. Фондорентабельність, %	10,28	27,35	37,06	36,21	252,24

Середньорічна вартість основних засобів протягом аналізованого періоду залишалася майже незмінною і збільшилася лише з 9,33 млн грн до 9,50 млн грн, або на 1,82 %. Така тенденція свідчить про відносно стабільний склад основних фондів та незначні обсяги їх оновлення.

Чисельність персоналу підприємства скоротилася з 38 осіб у 2021 році до 25 осіб у 2024 році, тобто на 34,21 %. Зменшення кількості працівників при одночасному зростанні обсягів виробництва та реалізації може свідчити про підвищення рівня механізації виробництва, оптимізацію трудових ресурсів і зростання продуктивності праці.

Прибуток від реалізації продукції зріс із 0,96 млн грн до 3,44 млн грн, що відповідає приросту на 258,33 %. Найвищий показник прибутку було досягнуто у 2023 році – 3,51 млн грн, після чого у 2024 році спостерігалося незначне його скорочення. Проте загалом динаміка прибутковості залишається позитивною.

Одним із найважливіших показників ефективності використання основних засобів є фондовіддача. Її значення збільшилося з 2,33 грн у 2021 році до 3,73 грн у 2024 році, або на 60,11 %. Це означає, що кожна гривня, вкладена в основні засоби, у 2024 році забезпечувала отримання 3,73 грн реалізованої продукції проти 2,33 грн у 2021 році. Такі зміни свідчать про значне підвищення ефективності використання виробничих фондів.

Показник фондоємності, який є оберненим до фондовіддачі, навпаки, знизився з 0,429 грн до 0,268 грн, тобто на 37,51 %. Це свідчить про скорочення потреби в основних засобах для виробництва одиниці продукції та є позитивною тенденцією.

Суттєво зросла фондоозброєність праці. Її значення збільшилося з 57,18 тис. грн на одного працівника у 2021 році до 380,0 тис. грн у 2024 році, що становить приріст 564,52 %. Таке різке зростання пояснюється одночасним скороченням чисельності персоналу та практично незмінною вартістю основних засобів. Це свідчить про підвищення технічної оснащеності праці та зростання виробничого потенціалу кожного працівника.

Показник фондорентабельності також має позитивну динаміку. Його рівень зріс з 10,28 % у 2021 році до 36,21 % у 2024 році, що на 252,24 % більше. Це означає, що основні засоби підприємства стали значно ефективніше генерувати прибуток.

Проведений аналіз свідчить про суттєве підвищення ефективності використання основних виробничих фондів ТОВ «Саратський завод продтоварів» у 2021–2024 роках. Позитивними тенденціями є зростання обсягів реалізації продукції та прибутку, підвищення фондовіддачі, фондоозброєності й фондорентабельності, а також зниження фондоємності. Незважаючи на скорочення чисельності персоналу, підприємство змогло забезпечити покращення результативності своєї діяльності, що свідчить про раціональне використання наявних основних засобів та підвищення ефективності виробничих процесів.

Тенденції щодо зміни показників ефективності використання ОВФ досліджуваного підприємства відображені на рис. 2.2-2.3.

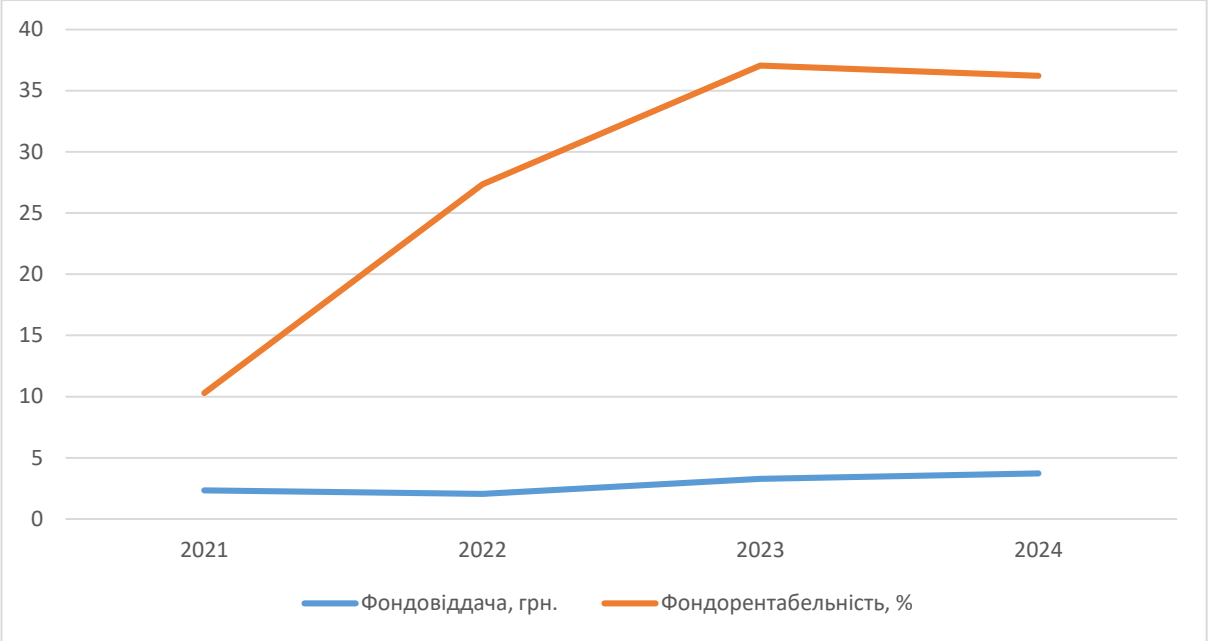

Рис. 2.2. Динаміка фондовіддачі та фондорентабельності ТОВ «Саратський завод продтоварів» за 2021-2024 рр.

Динаміку показника фондоозброєності в ТОВ «Саратський завод продтоварів» наведено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Динаміка фондоозброєності в ТОВ «Саратський завод продтоварів» за 2021-2024 рр.

В таблиці 2.3 наведено формування валового прибутку від реалізації продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Таблиця 2.3

Валовий прибуток від реалізації продукції
ТОВ «Саратський завод продтоварів», млн. грн.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6
1. Чистий дохід від реалізації продукції	21, 73	19, 51	31, 09	35,44	63,09
2. Собівартість реалізованої продукції	16,44	10,95	22,35	24,06	46,35
3. Валовий прибуток від реалізації продукції	5,29	8,56	8,74	11,38	115,12

Дані таблиці 2.3 свідчать про позитивну динаміку фінансових результатів діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів» упродовж 2021–2024 років. Незважаючи на складні економічні умови, підприємству вдалося забезпечити зростання чистого доходу від реалізації продукції та суттєво підвищити валовий прибуток.

Чистий дохід від реалізації продукції за аналізований період збільшився з 21,73 млн грн у 2021 році до 35,44 млн грн у 2024 році, що становить 63,09 % приросту. При цьому у 2022 році спостерігалося скорочення доходу до 19,51 млн. грн, що могло бути зумовлено негативним впливом воєнних дій та загальною нестабільністю економічного середовища. Проте вже у 2023–2024 роках підприємство відновило темпи розвитку та значно наростило обсяги реалізації продукції.

Собівартість реалізованої продукції також мала тенденцію до зростання, однак її темпи були нижчими за темпи збільшення доходу. У 2021 році

собівартість становила 16,44 млн грн, а у 2024 році – 24,06 млн грн, що на 46,35 % більше. Варто відзначити, що темп зростання собівартості виявився нижчим за темп приросту чистого доходу, що свідчить про покращення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства.

Найбільш позитивною є динаміка валового прибутку від реалізації продукції. Його величина зросла з 5,29 млн грн у 2021 році до 11,38 млн грн у 2024 році, тобто на 115,12 %. Фактично за чотири роки валовий прибуток збільшився більш ніж удвічі. Особливо суттєве зростання відбулося у 2022 році, коли валовий прибуток досяг 8,56 млн грн, що було пов’язано зі значним скороченням собівартості реалізованої продукції. У 2023 році спостерігалося незначне збільшення прибутку до 8,74 млн грн, а у 2024 році його величина досягла максимального значення за весь досліджуваний період — 11,38 млн грн.

Для більш повної оцінки доцільно розглянути рівень валової рентабельності продажів. У 2021 році частка валового прибутку в чистому доході становила близько 24,3 %, у 2022 році — 43,9 %, у 2023 році — 28,1 %, а у 2024 році — 32,1 %. Це свідчить про те, що підприємство в цілому покращило свою здатність формувати прибуток від основної діяльності.

Проведений аналіз свідчить про позитивні тенденції у формуванні валового прибутку ТОВ «Саратський завод продтоварів» у 2021–2024 роках. Підприємство забезпечило значне зростання чистого доходу від реалізації продукції при відносно повільнішому збільшенні собівартості.

У результаті валовий прибуток зріс на 115,12 %, що характеризує підвищення ефективності виробничої діяльності та покращення фінансових результатів. Отримані дані свідчать про достатній потенціал підприємства щодо подальшого зміцнення прибутковості та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Виявлені тенденції до змін розглянутих показників підприємства ТОВ «Саратський завод продтоварів» наведені на рис. 2.4-2.5.

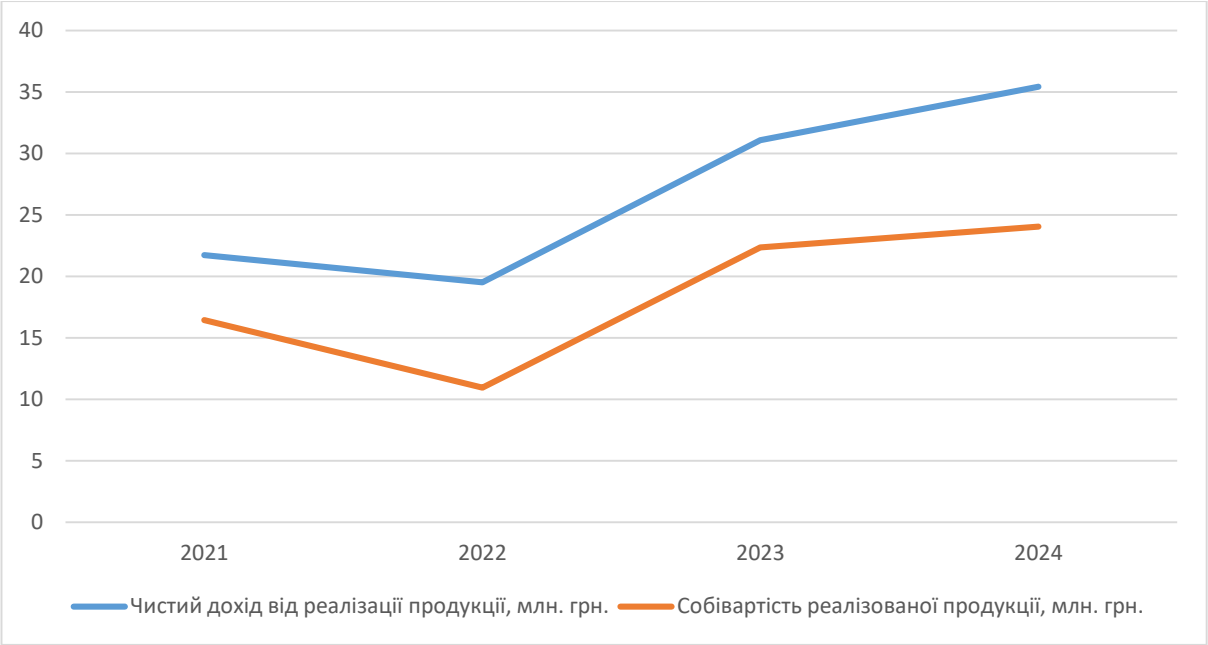

Рис. 2.4. Динаміка чистого доходу від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Динаміка показника валового прибутку від реалізації продукції в ТОВ «Трексім» за 2021-2024 рр. представлена на рис. 2.5.

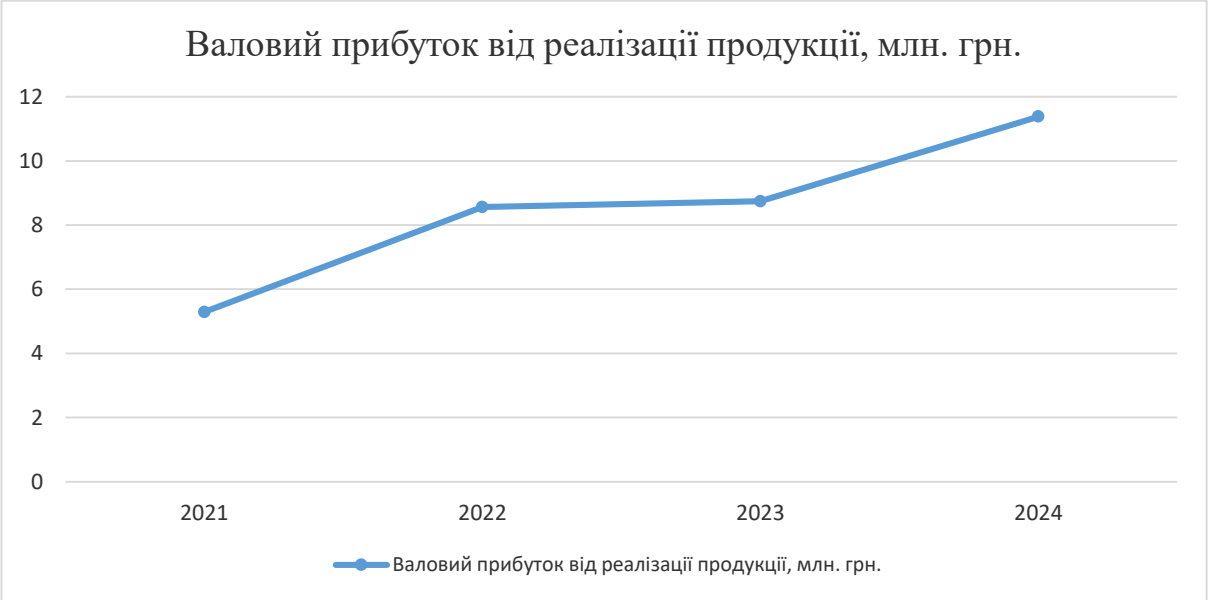

Рис. 2.5. Динаміка валового прибутку від реалізації продукції в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

В таблиці 2.4 відображено формування прибутку від реалізації продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів» на протязі 2021-2024 рр.

Таблиця 2.4

Прибуток від реалізації продукції

ТОВ «Саратський завод продтоварів», м лн. грн.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1. Чистий дохід від реалізації продукції	21, 73	19, 51	31, 09	35,44	63,09
2. Повна собівартість реалізованої продукції	20,77	16,92	27,58	32,0	54,07
3. Прибуток від реалізації продукції	0,96	2,59	3,51	3,44	258,33

Аналіз даних, представлених в таблиці 2.4 показує чітку тенденцію до зростання обсягів реалізації продукції та повної собівартості реалізованої продукції. Позитивною тенденцією є значне зростання за період дослідження прибутку від реалізації продукції – на 258,33 %.

Наочно тенденції до змін досліджуваних показників можна спостерігати на рис. 2.6-2.7.

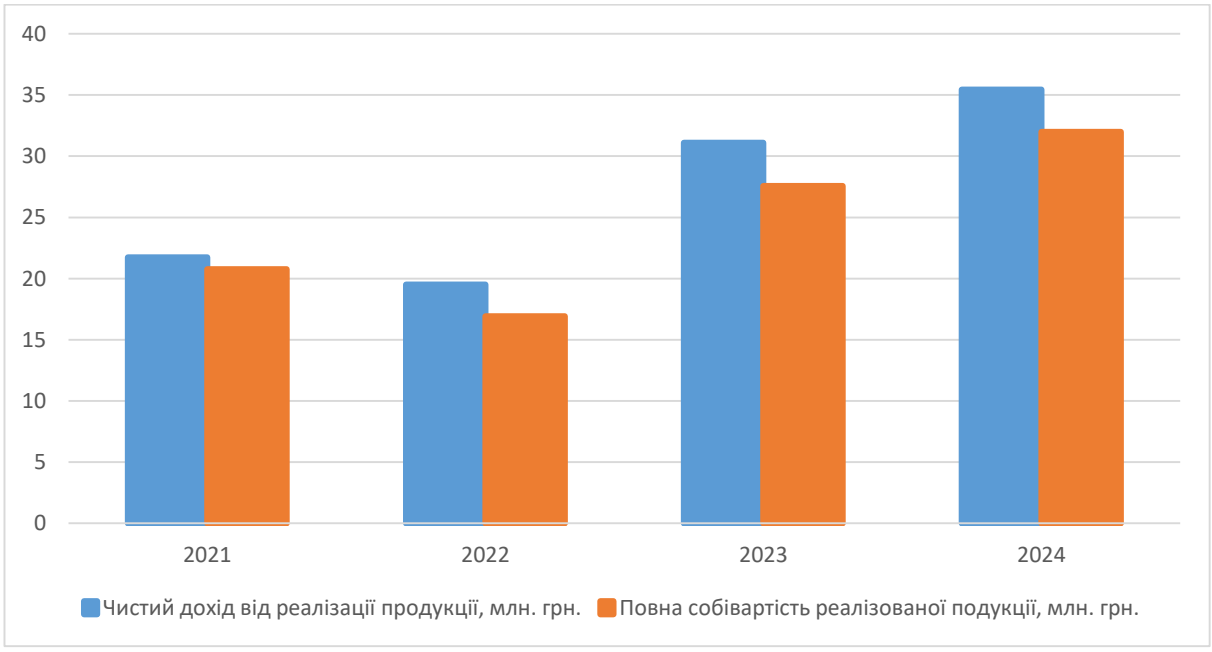

Рис. 2.6. Тенденції до зміни чистого доходу від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Динаміку прибутку від реалізації продукції в ТОВ «Саратський завод продтоварів» відображено на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Тенденція до зміни прибутку від реалізації продукції в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

В таблиці 2.5 наведені фінансові результати діяльності ТОВ«Саратський завод продтоварів».

Таблиця 2.5

Фінансові результати діяльності

ТОВ «Саратський завод продтоварів», (млн. грн.)

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
Прибуток від реалізації продукції	0,96	2,59	3,51	3,44	258,33
Прибуток від операційної діяльності	1,23	0,96	2,49	2,43	97,56
Прибуток/збиток від фінансової діяльності	-	-	-	-	-
Фінансовий результат до оподаткування	1,23	0,96	2,49	2,43	97,56
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-	-	0,39	0,44	-
Чистий прибуток (збиток)	1,23	0,96	2,10	1,99	61,79

Аналіз показників з таблиці 2.5 дає підстави зробити такі висновки. Найбільш суттєво зростає за період 2021-2024 рр. прибуток від реалізації продукції підприємства. Приріст склав понад 258 %. Оскільки підприємство не здійснює фінансової діяльності, то фінансовий результат від операційної діяльності тотожний фінансовому результату до оподаткування. Цей показник також зростає. Приріст склав 77,56 %.

Чистий прибуток ТОВ «Саратський завод продтоварів» не має чіткої тенденції до зміни за період дослідження. Наприклад, у 2022 році цей показник знизився у порівнянні з попереднім роком, але у 2023 році спостерігаємо його суттєве зростання. В 2024 році також відбулось зниження даного показника до рівня попереднього року. В цілому за період чистий прибуток зростає, темп приросту склав 61,79 %.

Аналіз різних видів прибутку досліджуваного підприємства показує, що ТОВ «Саратський завод продтоварів» працює досить прибутково на ринку, хоча спостерігаються і неоднозначні тенденції.

Виявлені тенденції до зміни розглянутих показників можна спостерігати на рис. 2.8 -2.10.

Рис. 2.8. Показник операційного прибутку в ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Рис. 2.9. Динаміка чистого прибутку ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Динаміка зміни різних видів прибутку ТОВ «Саратський завод продтоварів» відображена на рис. 2.10.

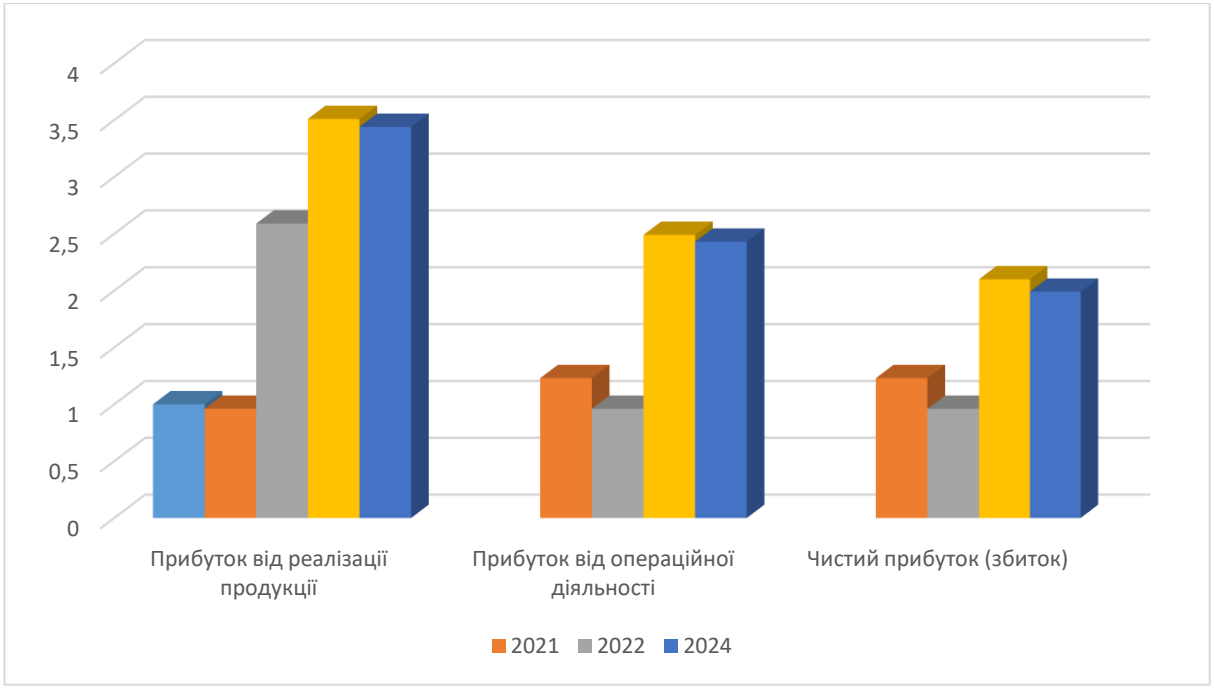

Рис. 2.10. Динаміка зміни різних видів прибутку в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

На наступному етапі проаналізуємо рентабельність реалізованої продукції за даними табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Рентабельність реалізованої продукції

ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024 до 2021, в %
Повна собівартість реалізованої продукції, млн. грн.	20,77	16, 92	27, 58	32,0	54,07
Прибуток (збиток) від реалізації продукції, млн. грн.	0,96	2,59	3,51	3,44	258,33
Рентабельність реалізованої продукції, %.	4,62	15,31	12,73	10,75	132,68

Аналіз показників з таблиці 2.6 свідчить, що незважаючи на значне зростання повної собівартості продукції підприємства, спостерігається суттєвий приріст прибутку від реалізації. Наслідком таких тенденцій є також зростання рентабельності реалізованої продукції. Приріст становить 132,68 % у 2024 р. до рівня показника 2021 р. Динаміка рентабельності РП представлена на рис. 2.11

Рис. 2.11. Динаміка рентабельності РП ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники ліквідності, які характеризують фінансову стійкість підприємства, наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники ліквідності ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	Рекомендоване значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6	7
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	1-2	1,2035	1,3747	1,5241	1,4823	23,16
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5-1	0,5232	0,5708	0,6748	0,6231	19,09
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25	0,1022	0,0564	0,0671	0,0687	-32,78

Аналіз показників ліквідності в табл. 2.7.свідчить про наступне.

Коефіцієнт поточної ліквідності має тенденцію до зростання протягом усього періоду дослідження. У 2024 р. приріст даного показника становить 23,16 % до 2021 р. Його фактичні значення знаходяться в межах рекомендованих значень.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також увесь час збільшується і перебуває в межах рекомендованого значення. Приріст склав 19,09 % у 2024 р. до показника 2021 р.

На відміну від попередніх показників показник абсолютної ліквідності протягом усього періоду має неоднозначні тенденції до змін. Його фактичні значення менші рекомендованих і зменшення в цілому за період становить 32,78 % у 2024 р.

Виявлені тенденції до змін розглянутих показників ліквідності відображено на рис. 2.12.

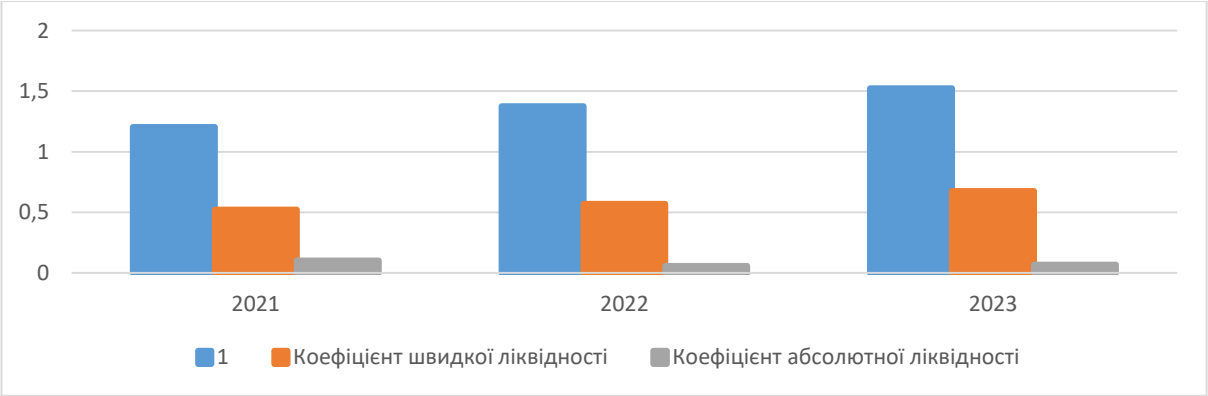

Рис. 2.12. Динаміка коефіцієнтів ліквідності в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

В таблиці 2.8 наведені результати аналізу фінансової стійкості ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Таблиця 2.8

Показники фінансової стійкості ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	Рекомендоване значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6	7
1. Коефіцієнт автономії	>0,5	0,3733	0,3819	0,3804	0,3819	2,30
2. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	<2,0	1,6785	1,6186	1,6286	1,6317	-2,79
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,4	-0,2316	-0,0804	-0,0829	-0,0807	-2,76
4. Коефіцієнт фінансової залежності	-	2,6785	2,6186	2,6286	2,6328	-1,71
5. Коефіцієнт фінансової стійкості	>1	0,1228	0,0631	0,0681	0,0697	-43,24

Аналіз показників з таблиці 2.8 свідчить про неоднозначні тенденції до зміни показників. Так, відбулось збільшення рівня коефіцієнта автономії на 2,30 % за досліджуваний період. Однак усі інші представлені в таблиці 2.8 показники мають тенденцію до зниження протягом 2021-2024 рр.

Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів знизився на 2,79 %; коефіцієнт маневреності власного капіталу на 2,76 %. Також зменшується значення показника коефіцієнта фінансової стійкості за 2021-2024 роки на 43,24 %.

Аналіз показників з табл. 2.7 та 2.8 показує, що підприємству необхідно посилити контроль за формуванням власних коштів та власного капіталу для підвищення рівня фінансової незалежності та стійкості.

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ТОВ «Саратський завод продтоварів» відображена на рис. 2.13.

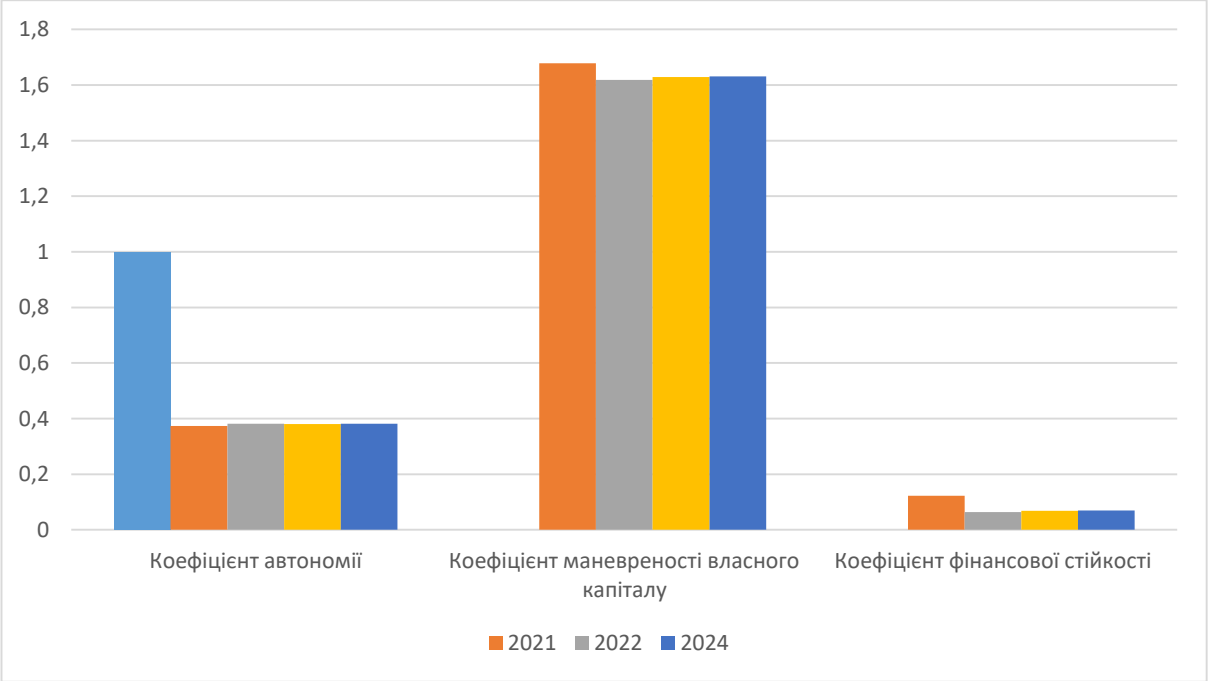

Рис. 2.13. Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Функціонування ТОВ «Саратський завод продтоварів» можна охарактеризувати за низкою основних техніко-економічних показників, які представлені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Основні показники діяльності

ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6
1.Обсяг реалізованої продукції (РП), млн. грн.	21, 73	19, 51	31, 09	35,44	63,09
2.Повна собівартість РП, млн. грн.	20,77	16, 92	27, 58	32,0	54,07
3.Витрати на 1 грн. РП, грн.	0,96	0,88	0,89	0,90	-5,94
4.Чисельність ПВП, чол.	38	36	28	25	-34,21
5.Продуктивність праці (виробіток), млн. грн./чол.	0,571	0,542	1,110	1,418	148,27
6.Фонд оплати праці, тис. грн.	7 121,32	7 504,56	6 627,65	6680,23	-6,19
7.Середньомісячна ЗП одного працівника, тис. грн.	13,58	15,75	16,45	17,60	29,60
8.Середньорічна вартість ОВФ, млн. грн.	9,33	9,47	9, 47	9,50	1,82
9.Фондовіддача, грн.	2,33	2,06	3,28	3,73	60,11
10.Прибуток від РП, млн. грн.	0,96	2,59	3,51	3,44	258,33
11.Рентабельність реалізованої продукції, %.	4,62	15,31	12,73	10,75	132,68

Проаналізувавши дані в таблиці 2.9, можна зробити наступні висновки. До позитивних тенденцій розвитку досліджуваного підприємства можна віднести:

- зростання обсягу реалізованої продукції на 63,09 %;
- зниження витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 5,94 %;
- збільшення рівня продуктивності праці на 148,27 %;
- зростання показника середньорічної заробітної плати працівників на 29,6 %;
- збільшення середньорічної вартості ОВФ на 1,82 %;
- зростання фондовіддачі на 60,11 %;
- збільшення прибутку від реалізації продукції на 258,33 %;
- зростання рівня рентабельності РП на 132,68 %.

До негативних тенденцій в діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів» можна віднести наступні:

- зростання повної собівартості реалізованої продукції підприємства на 54,07 %;
- зменшення чисельності персоналу на 34,21 %;
- зменшення обсягу фонду оплати праці на 6,19 %.

Проведений аналіз основних техніко-економічних показників ТОВ «Саратський завод продтоварів» свідчить, що протягом періоду дослідження підприємство отримує прибуток та відбувається зростання основних показників ефективності діяльності.

Основною негативною тенденцією є зростання собівартості продукції підприємства, що, зважаючи на загальноекономічні тенденції може посилюватись за рахунок зростання цін, зокрема, на енергоресурси та транспортні послуги. Тому важливо дослідити витрати підприємства для подальшої розробки шляхів їх скорочення.

2.2. Аналіз динаміки собівартості продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Метою нашого дослідження є аналіз різних видів витрат, які входять до складу собівартості продукції підприємства. В таблиці 2.10 відображені витрати на оплату праці у ТОВ «Саратський завод продтоварів» в 2021-2024 рр.

Таблиця 2.10

Витрати на оплату праці працівників ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6
1.Чисельність ПВП, чол.	38	36	28	25	-34,21
2.Фонд оплати праці, тис. грн.	7 121,32	7 504,56	6 627,65	6680,23	-6,19
3.Середньомісячна ЗП одного працівника, тис. грн.	13,58	15,75	16,45	17,60	29,60
4.Виробіток на 1 працівника, тис. грн./чол.	571	542	1110	1418	148,27

Аналіз даних з таблиці 2.10 показує, що на протязі усього періоду дослідження чисельність ПВП має тенденцію до постійного зниження як і фонд оплати праці, що взаємопов’язано. Однак, відповідно до загальноекономічних тенденцій с постерігається зростання середньомісячної оплати праці.

Зростання обсягів реалізації продукції та зменшення чисельності персоналу підприємства призвело до зростання виробітку на одного працівника підприємства – на 148 %.

Наочно виявлені вище тенденції зміни витрат на оплату праці та її продуктивності можна відображені на рис. 2.14-2.15.

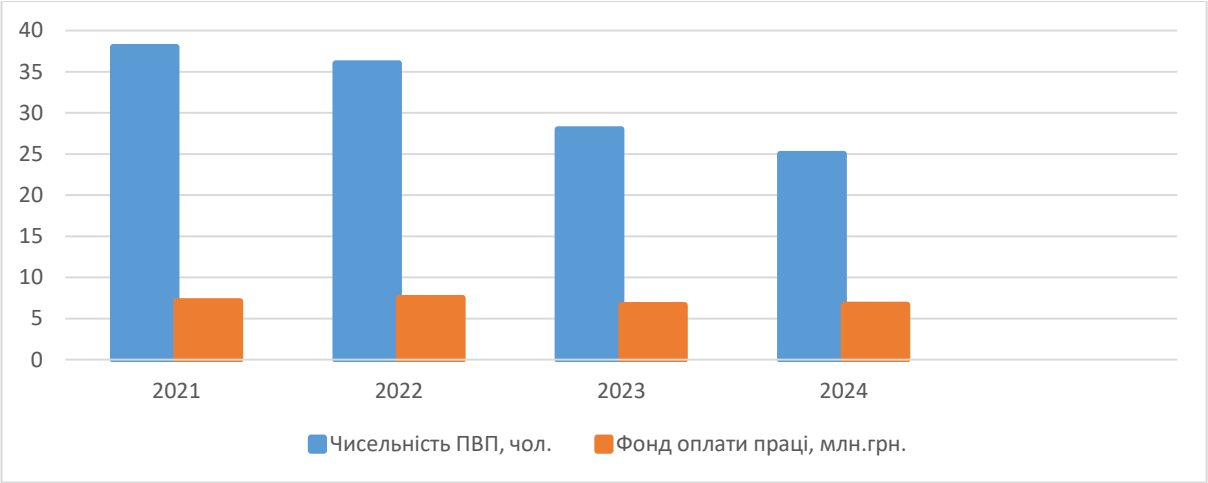

Рис. 2.14. Динаміка чисельності персоналу та фонду оплати праці в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Динаміка фонду ЗП та виробітку ТОВ «Саратський завод продтоварів» відображена на рис. 2.15.

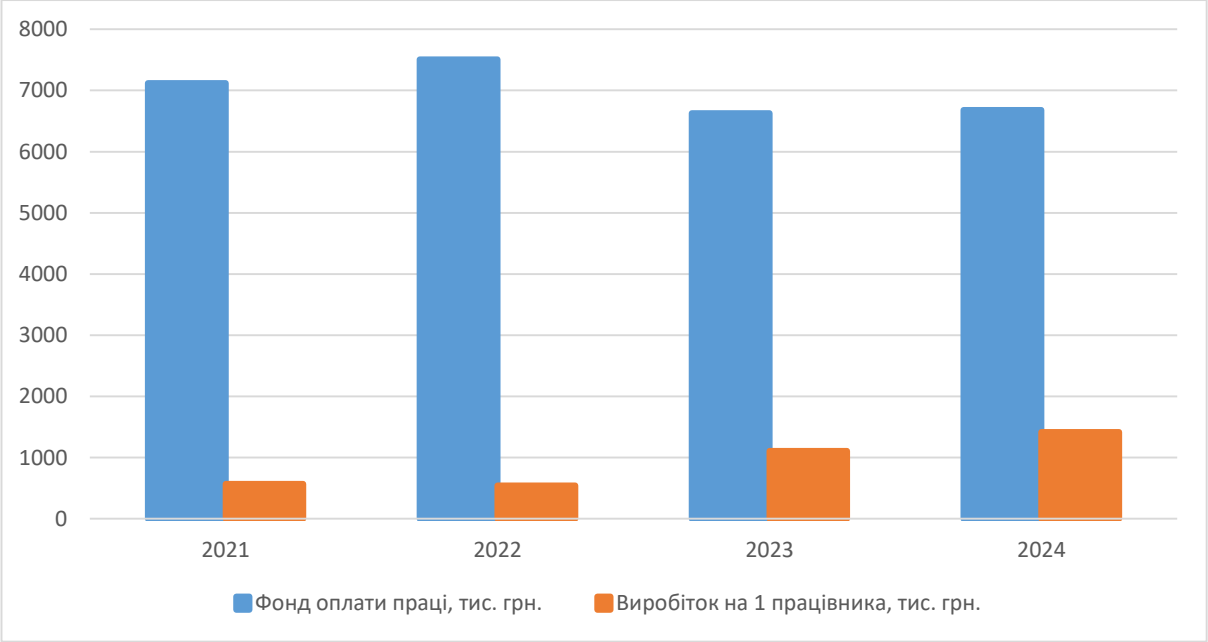

Рис. 2.15. Зміна фонду заробітної плати працівників та продуктивності праці ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Структура операційних витрат ТОВ «Саратський завод продтоварів» в динаміці останніх років наведена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Структура витрат на виробництво в ТОВ «Саратський завод продтоварів» за економічними елементами, %

Елементи витрат	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024-2021 (+;-)
1	2	3	4	5	6
1.Матеріальні витрати	71,69	71,97	72,84	73,11	1,42
2.Витрати на оплату праці	11,87	11,91	12,32	13,12	1,25
3.Відрахування на соціальні заходи	2,58	2,63	2,87	2,96	0,38
4.Амортизація	0,63	0,65	0,67	0,59	-0,04
5.Інші операційні витрати	13,23	12,84	11,30	10,22	-3,01
6.Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	-

Аналіз даних з таблиці 2.11 свідчить про певні зміни у структурі витрат на виробництво ТОВ «Саратський завод продтоварів» протягом 2021–2024 років. Загалом структура витрат залишалася відносно стабільною, проте спостерігалося зростання частки витрат, безпосередньо пов’язаних із виробничим процесом, та скорочення питомої ваги інших операційних витрат.

Найбільшу частку у структурі витрат протягом усього досліджуваного періоду становили матеріальні витрати. У 2021 році їх питома вага дорівнювала 71,69 %, а у 2024 році зросла до 73,11 %, тобто на 1,42 відсоткового пункту. Це свідчить про високу матеріаломісткість виробництва та залежність підприємства від вартості сировини, матеріалів, палива й енергетичних ресурсів. Зростання частки матеріальних витрат може бути пов’язане з підвищенням цін на ресурси та збільшенням обсягів виробництва.

Друге місце у структурі витрат займають витрати на оплату праці. Їх частка поступово збільшувалася з 11,87 % у 2021 році до 13,12 % у 2024 році, що становить приріст 1,25 відсоткового пункту. Така тенденція може бути результатом підвищення рівня заробітної плати працівників, необхідності

збереження кваліфікованого персоналу в умовах дефіциту робочої сили та інфляційних процесів в економіці.

Питома вага відрахувань на соціальні заходи також мала тенденцію до зростання. За аналізований період вона збільшилася з 2,58 % до 2,96 %, або на 0,38 відсоткового пункту. Зростання цього показника є закономірним наслідком збільшення фонду оплати праці підприємства.

Частка амортизаційних відрахувань у структурі витрат залишалася найменшою та майже не змінювалася протягом досліджуваного періоду. У 2021 році вона становила 0,63 %, а у 2024 році — 0,59 %, тобто скоротилася на 0,04 відсоткового пункту. Незначний рівень амортизації може свідчити про відносно невисоку вартість основних засобів у структурі витрат або про повільні темпи оновлення виробничого обладнання.

Найбільше скорочення відбулося за статтею інші операційні витрати. Їх частка зменшилася з 13,23 % у 2021 році до 10,22 % у 2024 році, тобто на 3,01 відсоткового пункту. Це свідчить про підвищення ефективності управління непрямими витратами та більш раціональне використання ресурсів підприємства.

Проведений аналіз показує, що структура витрат ТОВ «Саратський завод продтоварів» має яскраво виражений виробничий характер, оскільки понад 70 % усіх витрат припадає на матеріальні ресурси. Упродовж 2021–2024 років спостерігалося зростання питомої ваги матеріальних витрат, витрат на оплату праці та соціальних відрахувань, що свідчить про підвищення ролі основних виробничих ресурсів у формуванні собівартості продукції.

Водночас скорочення частки інших операційних витрат є позитивною тенденцією, яка характеризує покращення системи управління витратами на підприємстві. Загалом структура витрат залишається раціональною та відповідає специфіці виробничої діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів».

Зміну питомої ваги матеріальних витрат в структурі операційних витрат можна побачити на рис. 2.16.

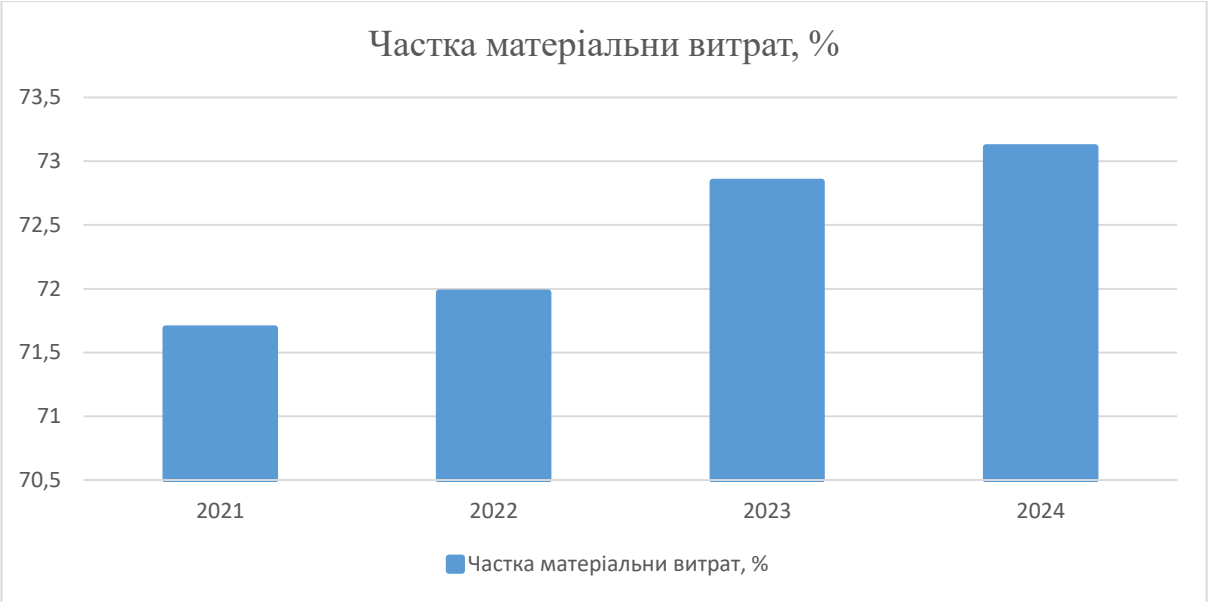

Рис. 2.16. Динаміка частки витрат на оплату праці в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Зміна частки інших операційних витрат представлена на рис. 2.17.

Рис. 2.17. Динаміка частки інших операційних витрат в ТОВ «Саратський завод продтоварів»

На рис. 2.18 відображена структура операційних витрат за економічними елементами ТОВ «Саратський завод продтоварів» за 2024 рік.

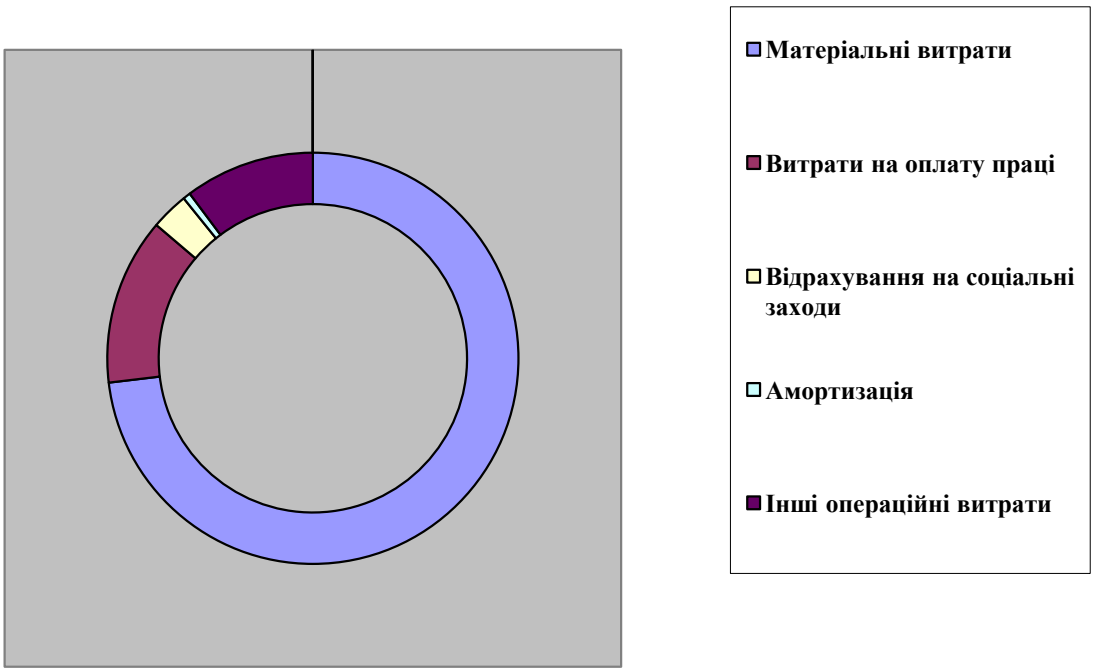

Рис. 2.18. Структура витрат за економічними елементами ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Наступним етапом аналізу собівартості продукції досліджуваного підприємства є аналіз повної собівартості реалізованої продукції, який проведемо за даними в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Повна собівартість реалізованої продукції

ТОВ «Саратський завод продтоварів», млн. грн.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6
1. Собівартість реалізованої продукції	16,44	10,95	22,35	24,06	46,35
2. Адміністративні витрати	1,10	3,25	2,93	4,69	326,36

Продовження табл. 2.12

3. Витрати на збут	3,23	2,72	2,30	3,25	0,62
4. Повна собівартість реалізованої продукції	20,77	16, 92	27, 58	32,0	54,07

Аналіз даних з таблиці 2.12 дає такі результати: у ТОВ «Саратський завод продтоварів» за останні роки спостерігаємо збільшення адміністративних витрат з 1,1 млн. грн. у 2021 році до 4,69 млн. грн. у 2024 році. Приріст склав 326,36 %.

Витрати на збут спочатку знижуються у 2022 році до показника 2021 року, потім зростають у 2023 та 2024 рр. За весь період ці витрати зросли з 3,23 млн. грн. у 2021 році до 3,25 млн. грн. у 2024 році, приріст становить 0,62 %.

Такі коливання відобразились і на собівартості реалізованої продукції .Тому спостерігаємо зниження повних витрат в 2022 році та зростання у 2023 та 2024 роках. В цілому за період 2021-2024 рр. приріст становить 54,07 %. Динаміка цих змін відображена на рис. 2.19-2.20.

Рис. 2.19. Динаміка адміністративних витрат ТОВ «Саратський завод продтоварів»

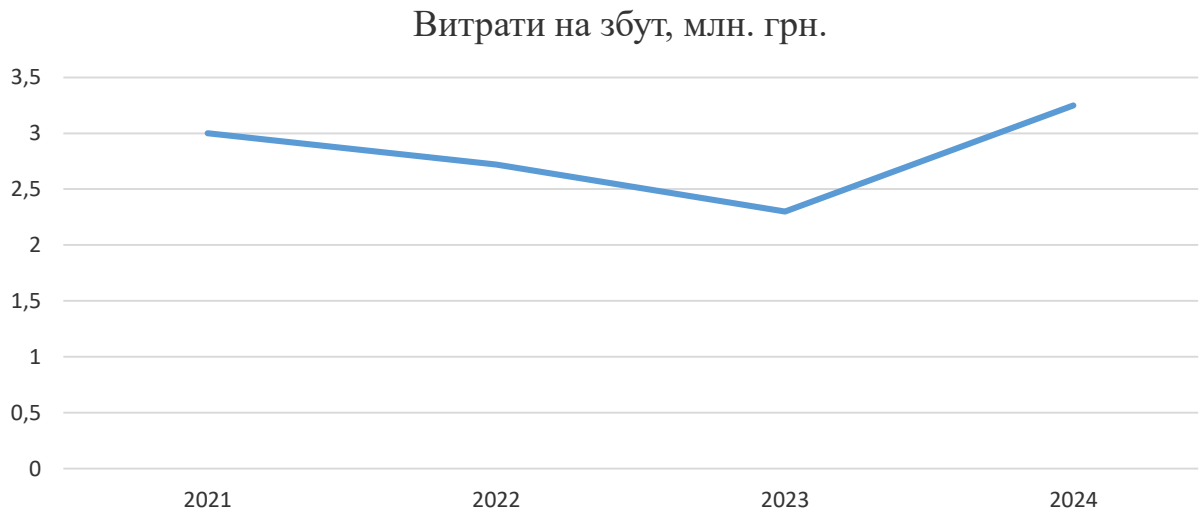

Рис. 2.20. Динаміка витрат на збут ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Важливо також проаналізувати показник витрат на 1 грн. реалізованої продукції (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13

Витрати на 1 грн. реалізованої продукції

ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024р до 2021р, в %
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції, млн. грн.	21, 73	19, 51	31, 09	35,44	63,09
Повна собівартість реалізованої продукції, млн. грн.	20,77	16, 92	27, 58	32,0	54,07
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,96	0,88	0,89	0,90	-5,94

Аналіз даних з таблиці 2.13 показує, що на протязі періоду дослідження є змінні тенденції даного показника. Він зменшується у 2022 році до показника попереднього року та зростає у 2023 та 2024 роках. Однак, в цілому за період витрати на 1 грн. знизились на 5,94 %.

На рис. 2.21 наочно представлена динаміка даного показника.

Рис. 2.21. Динаміка витрат на 1 грн. реалізованої продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Підприємство ТОВ «Саратський завод продтоварів» має також оперпаційні доходи та операційні витрати (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Інші операційні доходи та інші операційні витрати
ТОВ «Саратський завод продтоварів», (млн. грн.)

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024-2021, (+; -)
1	2	3	4	5	6
Інші операційні доходи	2,43	1,09	0,07	0,13	-94,65
Інші операційні витрати	2,16	2,72	1,09	1,14	-47,22

Аналіз табл. 2.14 показує, що протягом періоду дослідження вбувається зменшення інших операційних доходів з 2,43 млн. грн. у 2021 році до 0,13 млн. грн. у 2024 році. Загалом зниження складає 94,65 %.

Інші операційні витрати також зменшились з 2,16 млн. грн. у 2021 році до 1,14 млн. грн. у 2024 році. Загальне зниження склало 47,22 %.

Виявлені тенденції зміни обсягу інших операційних витрат в ТОВ «Саратський завод продтоварів» відображені на рис. 2.22.

Рис. 2.22. Динаміка інших операційних витрат ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Проведений у другому розділі аналіз свідчить про те, що поряд з ефективною діяльністю підприємства спостерігаємо збільшення рівня витрат ТОВ «Саратський завод продтоварів», що потребує визначення шляхів їх зниження.

РОЗДІЛ ІІІ. ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТОВ «САРАТСЬКИЙ ЗАВОД ПРОДТОВАРІВ»

До основних шляхів зниження витрат ТОВ «Саратський завод продтоварів» відносяться:

Основними напрямами зниження витрат виробничого підприємства є:

- впровадження інноваційних технологій;
- раціональне використання матеріальних та енергетичних ресурсів;
- підвищення продуктивності праці;
- удосконалення організації виробництва;
- скорочення непродуктивних витрат і оптимізація системи управління.

Комплексне впровадження зазначених шляхів сприятиме зменшенню собівартості продукції, підвищенню прибутковості діяльності підприємства та зміцненню його конкурентних позицій на ринку.

Для реалізації запропонованих шляхів пропонуємо впровадити такі заходи.

Захід 1. Розширення номенклатури продукції: виробництво фруктових начинок, джемів, цукерок, пюре

ТОВ «Саратський завод продтоварів» спеціалізується на виготовлені соків. Пропонуємо розширити номенклатуру виробництва за рахунок виготовлення та реалізації фруктових начинок, джемів, цукерок, пюре. Це популярна продукція, що задовольняє попит прихильників здорового харчування та також може використовуватись, зокрема, фруктове пюре як базова сировина для кондитерських, хлібопекарських підприємств для виробництва випічки, йогуртів, морозива тощо. Також зростає популярність желейних цукерок на основі натуральних соків, мармеладу, пастили.

Для запуску цієї продукції підприємству необхідно придбати устаткування – спеціалізований комплекс обладнання- лінію з виробництва фруктових

начинок, джемів, цукерок, пюре, яку виготовляє ТОВ ПКФ «УкрюжМолпром», що спеціалізується на розробці та виготовленні технологічного обладнання для виробництва кондитерських і плодово-ягідних начинок, джемів, пюре, кремів, паст, соусів, цукеркових мас, а також напівфабрикатів для виготовлення карамелі, зефіру, мармеладу та інших харчових продуктів емульсійного і суспензійного типу.

Застосування даного обладнання сприяє збереженню якісних характеристик продукції, зокрема смаку, кольору, аромату та консистенції. Конструкція обладнання передбачає використання харчової нержавіючої сталі, що забезпечує його надійність, довговічність і відповідність вимогам безпечності харчового виробництва.

Вартість обладнання становить 445 тис. грн.

Вихідні дані для розрахунку ефективності реалізації даного заходу відображені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для розрахунку

Показники	Од. вим.	Значення показника
1.Капітальні витрати для придбання устаткування	грн.	445 000
2.Коефіцієнт ефективності капітальних вкладень	-	0,15
3.Збільшення чисельності	чол.	1
4.Річна норма амортизації устаткування	%	15
5.Витрати на поточний ремонт устаткування (у % до вартості устаткування)	%	7
6.Середньомісячна заробітна плата (ЗП)	грн.	17600
7.Додаткова ЗП (у відсотках до основної ЗП)	%	25
8.Соціальні виплати (ЄСВ)	%	22

Розрахунок економічної ефективності включає такі етапи.

І. Розрахунок збільшення витрат, пов'язаних з експлуатацією устаткування.

1) Розрахунок суми амортизаційних відрахувань за рік:

445 х 15 % /100 % = 66,75 (тис. грн.)

2) Розрахунок витрат на поточний ремонт:

445 х 7 % / 100 % = 31,15 (тис. грн.)

3) Розрахунок додаткових витрат на заробітну плату:

Витрати на основну та додаткову ЗП:

17600 + 17600 х 25 / 100 % = 22 000 (грн.)

Витрати на єдиний соціальний внесок:

22 000 х 0,22 = 4 840 (грн.)

Загальна сума додаткових витрат, пов'язаних із оплатою праці:

22 000 + 4 840 = 26 840 (грн.)

4) Загальна сума додаткових витрат, пов'язаних з експлуатацією устаткування:

66,75 + 31,15 + 26, 84 = 124,74 (тис. грн.)

На думку фахівців даного підприємства, освоєння нових видів продукції дасть можливість збільшити обсяги реалізації продукції на 3 %. Це дасть можливість зменшити витрати підприємства за рахунок скорочення умовно-постійних витрат. Питома вага умовно-постійних витрат в собівартості реалізованої продукції даного підприємства в 2024 році становить 27,2 %.

Зростання умовно-постійних витрат (УПВ) відповідно до прогнозів фахівців підприємства становить 0,4 %.

Розрахунок економії собівартості продукції підприємства, внаслідок реалізації даного заходу включає такі етапи:

1) Питома вага УПВ в плановому періоді:

Частка УПВ пл. = Частка УПВ баз. х (ΔРП - ΔУПВ)/ΔРП (3.1),

де Частка УПВ пл. – питома вага УПВ у плановому році;
ΔРП – приріст (у %) обсягу реалізованої продукції в плановому році;
ΔУПВ – приріст умовно-постійних витрат у плановому році.

Частка УПВ пл. = 27,2 х (3 – 0,4) / 3 = 27,2 х 2,6 / 3 = 23,57 (%)

2) Відносна економія УПВ у плановому році визначається за наступною формулою:

$\Delta E_{УПВ}$ = С/С баз. х Частка УПВ пл./100 х ΔРП/100 (3.2)

$\Delta E_{УПВ}$ = 32000,0 х 23,57 /100 х 3 /100 = 226,27 (тис. грн.)

Економія витрат від запропонованого заходу внаслідок економії умовно-постійних витрат складе 226,27 тис. грн.

3) Загальна економія собівартості, з врахуванням додаткових поточних витрат на впровадження устаткування складе:

ΔС/С = 226,27 – 124,74 = 101,53 (тис. грн.)

4) Річний економічний ефект від реалізації даного заходу складе:

$$E_{річ.} = \Delta C/C – Ен \times \Delta КВ, \quad (3.3)$$

де Ен – коефіцієнт ефективності капіталовкладень;

ΔКВ – обсяг капіталовкладень.

Еріч. = 101,53 – 0,15 х 450 = 101,53 - 67,5 = 34,03 (тис. грн.)

Визначимо як зміниться обсяг прибутку внаслідок реалізації запропонованого заходу.

5) Витрати на РП в базисному 2024 році склали 32000 тис. грн. (повна собівартість реалізованої продукції):

Витрати на РП базові = Повна с/с РП (3.4)

6) Об’єм змінних витрат в базовому 2024 році:

Витрати зм. базові = С/с баз. – Витрати пост. базові (3.5)

Витрати зм. базові. = 32000 - 27,2 % * 32000 /100 =

32000 - 8 704 = 23 296 (тис. грн.)

7) Постійні витрати в базовому 2024 році:

Витрати пост. пл. = Витрати пост. баз.= 8 704 (тис. грн.) (3.6)

8) Обсяг змінних витрат в планового року:

Витрати зм. пл. = Витрати зм. баз. * ТР /100 (3.7)

Витрати змінні план. = 23 296 * 1,03 = 23 994,88 (тис. грн.)

8) Собівартість продукції в плановому році:

С/С пл. = Витрати пост. пл. + Витрати зм. пл. (3.8)

С/С пл. = 8 704 + 23 994,88= 32 698,88 (тис. грн.)

Також врахуємо у зміні собівартості додаткові витрати, пов'язанні з введенням в експлуатацію нового устаткування:

С/С пл.1 = 32 698,88 + 124,74 = 32 823,62 (тис. грн.)

9) Обсяг реалізованої продукції в плановому році з врахуванням темпів зростання:

Обсяг РП пл. = Обсяг РП баз х ТПР (3.9)

Обсяг РП пл. = 35440 х 1,03 = 36 503,2 (тис. грн.)

9) Витрати на 1 грн. реалізованої продукції.

Витрати на 1 грн. РП баз. = 0,90 грн.

Витрати на 1 грн. РП пл. = С/С пл. / РП пл. (3.10)

Витрати на 1 грн. РП пл. = 32 823,62 / 36 503,2 = 0,89 (грн.)

10) Зміна рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

ΔВ на 1 грн. РП = В пл. – П баз. (3.11)

ΔВ на 1 грн. РП = 0,89 – 0,90 = 0,01 (грн.)

11) Прибуток плановий

П пл. = Обсяг РП пл. - С/С пл. (3.12)

П пл. = 36 503,2 - 32 823,62= 3 679,58 (тис. грн.)

11) Приріст прибутку в плановому році:

ΔП = П пл. – П баз. (3.13)

Прибуток в базовому 2024 році:

П баз. = 3440 (тис. грн.)

ΔП = 3 679,58 – 3440,0 = 239,58 (тис. грн.)

Приріст обсягу прибутку від впровадження даного заходу складе 239,58 тис. грн.

12) Розрахунок періоду окупності капіталовкладень :

Прибуток 239,58 тис. грн.

Сума амортизаційних відрахувань за рік:

445 х 15 % / 100 % = 66,75 (тис. грн.)

Сума грошового потоку щорічно складає:

ГП = Прибуток + Амортизаційні відрахування (3.14)

239,58 + 66,75 = 306,33 тис. грн.

В таблиці 3.2 наведені результати розрахунку коефіцієнтів дисконтування за роками інвестиційного проєкту, дисконтовані суми грошових потоків та дисконтовані інвестиційні кошти.

Таблиця 3.2

Дисконтовані інвестиційні кошти (ДІК) та
дисконтований грошовий потік (ДГП)

Рік реалізації проекту (t)	Коефіцієнт дисконтування (d)	ДІК, тис. грн.	ДГП, тис. грн.
1	0,862	445,00 х 0,862 = 383,59	306,33 х 0,862 = 264,06
2	0,743	-	227,60
3	0,641	-	196,36
4	0,552	-	169,09
5	0,476		145,81
Всього	-	383,59	1 002,92

Чистий дисконтований дохід (ЧДД) проєкту становить:

ЧДД = ДІК - ДГП (3.15)

ЧДД = 1 002,92 – 383,59 = 619,33 тис. грн.

Індекс дохідності становить:

ДІД = ДГП / ДІК (3.16)

= 1 002,92 / 383,59 = 2,61

Дисконтований період окупності:

ДПО = ДІК / ДГП серед. (3.17)

ДПО = 383,59 / (1 002,92 : 5) = 383,59 / 200,58 = 1,9 (років)

В таблиці 3.3 наведені результати впровадження заходу з розширення номенклатури підприємства.

Таблиця 3.3

Результати впровадження заходу з розширення номенклатури продукції підприємства, тис. грн.

Показники	До впровадження заходу	Після впровадження заходу
Змінні витрати	23 296	23 994,88
Економія собівартості продукції	-	101,53
Обсяг реалізованої продукції	35440	36 503,2
Прибуток	3440,0	3 679,58
Приріст прибутку	-	239,58
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,90	0,89

Розширення номенклатури виробництва за рахунок виготовлення та реалізації фруктових начинок, джемів, цукерок, пюре. приведе до економії витрат на суму 101,53 тис. грн. Термін окупності додаткових капітальних вкладень, необхідних для реалізації заходу, складе 1,9 років.

Захід 2. Скорочення транспортно-логістичних витрат

Діяльність досліджуваного підприємства характеризується цілою низкою особливостей та витрат. Оскільки найбільшу частку в структурі витрат підприємств з виготовлення соків зазвичай займають сировина, енергоносії, упаковка та транспортні витрати, основні заходи повинні бути спрямовані саме на оптимізацію цих складових.

Пропонуємо для ТОВ «Саратський завод продтоварів» для скорочення транспортно-логістичних витрат впровадити такі заходи як:

- оптимізація маршрутів доставки;
- зменшення порожніх пробігів транспорту;
- використання сучасних логістичних програм;
- розширення співпраці з місцевими постачальниками фруктів.

Такі напрями не потребують додаткових капіталовкладень, а базуються на посиленні ефективності управління транспортно-логістичного забезпечення. Реалізація заходу щодо оптимізації транспортно-логістичних витрат дозволить:

- скоротити транспортні витрати, ціни на які стрімко зростають;
- скоротити витрати на зберігання продукції на складах підприємства;
- здійснити швидке реінвестування оборотного капіталу підприємства;
- зекономлені на транспортуванні кошти спрямувати на рекламу продукції та її просування на ринку;
- оптимізація маршрутів дозволяє освоювати нові ринки збуту.

Фахівці підприємства вважають, що реалізація такого заходу сприятиме зростанню обсягів реалізації продукції принаймні на 1 % за рік. Економію собівартості підприємство отримає за рахунок скорочення умовно-постійних витрат. Захід передбачає збільшення загальної суми цих витрат на 0,1 %.

Розрахунок економії собівартості продукції підприємства проведено аналогічно до попередніх розрахунків.

1) Питома вага УПВ в плановому періоді:

Частка УПВ пл. = 27,2 х (1 – 0,1) / 1 = 27,2 х 0,9 / 1 = 24,75 (%)

2) Відносна економія УПВ у плановому році:

$\Delta E_{УПВ}$ = 32000,0 х 24,75 /100 х 1 /100 = 79,2 (тис. грн.)

3) Витрати на РП в базисному 2024 році склали (повна собівартість реалізованої продукції):

Витрати на РП базові = 32000 (тис. грн.)

6) Об’єм змінних витрат в базовому 2024 році:

Витрати зм. базові. = 23 296 (тис. грн.)

7) Постійні витрати в базовому 2024 році:

Витрати пост. пл. = Витрати пост. баз.= 8 704 (тис. грн.)

8) Обсяг змінних витрат в планового року:

Витрати змінні план. = 23 296 * 1,01 = 23 528,96 (тис. грн.)

8) Собівартість продукції в плановому році:

С/С пл. = 8 704 + 23 528,96 = 32 232,96 (тис. грн.)

9) Собівартість планового року з врахуванням економії на постійних витратах складе:

С/С пл.1 = 32 232,96 - 79,2 = 32 153,76 (тис. грн.)

10) Обсяг реалізованої продукції планового періоду:

РП пл. = 35440 х 1,01 = 35 794,4 (тис. грн.)

В таблиці 3.4 наведені результати впровадження заходу з скорочення транспортно-логістичних витрат підприємства.

Таблиця 3.4

Результати впровадження заходу з скорочення транспортно-логістичних витрат підприємства, тис. грн.

Показники	До впровадження заходу	Після впровадження заходу
Змінні витрати	23 296	23 528,96
Обсяг реалізованої продукції	35440	35 794,4
Собівартість реалізованої продукції	32000	32 153,76
Економія собівартості продукції	-	79,20

Запропонований захід дозволить оптимізувати логістично-транспортні витрати підприємства, сприятиме зростанню обсягів реалізації продукції та виходу на нові ринки збуту. Економія витрат від запропонованого заходу внаслідок скорочення транспортно-логістичних витрат складе 79,2 тис. грн.

Запропоновані заходи сприятимуть оптимізації та скороченню витрат на підприємстві, з врахуванням специфіки сфери діяльності. Загальна економічна ефективність запропонованих заходів з економії собівартості продукції підприємства відображена в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Економічна ефективність заходів щодо скорочення витрат у ТОВ «Саратський завод продтоварів»

Захід	Економія собівартості, тис. грн.
1. Розширення номенклатури продукції: виробництво фруктових начинок, джемів, цукерок, пюре	101,53
2. Скорочення транспортно-логістичних витрат	79,2
Усього:	180,73

Сумарне скорочення собівартості продукції становить 180,73 тис. грн. Реалізація запропонованих заходів сприятиме не тільки скороченню витрат на виробництво та реалізацію підприємства, але і підвищенню рівня ефективності діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів».

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена питанням зниження собівартості продукції виробничого підприємства в сучасних економічних умовах України. Теоретична частина роботи, перший розділ під назвою: «Економічна природа собівартості продукції підприємства» присвячена визначенню сутності собівартості продукції підприємства, розглянуто теоретичні підходи до трактування науковцями цієї категорії, визначено значення скорочення виробничих витрат для сучасного підприємства, розглянута основна класифікація витрат підприємства.

У другому розділі кваліфікаційної роботи «Динаміка зміни собівартості продукції у ТОВ «Саратський завод продтоварів» розраховані та проаналізовані основні техніко-економічні показники підприємства; зроблений аналіз собівартості продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів» в динаміці останніх років та виявлені тенденції цих змін.

Аналіз показує позитивну динаміку фінансових результатів діяльності ТОВ «Саратський завод продтоварів» упродовж 2021–2024 років. Незважаючи на складні економічні умови, підприємству вдалося забезпечити зростання чистого доходу від реалізації продукції та суттєво підвищити валовий прибуток.

Чистий дохід від реалізації продукції за аналізований період збільшився з 21,73 млн грн у 2021 році до 35,44 млн грн у 2024 році, що становить 63,09 % приросту. При цьому у 2022 році спостерігалося скорочення доходу до 19,51 млн. грн, що могло бути зумовлено негативним впливом воєнних дій та загальною нестабільністю економічного середовища. Проте вже у 2023–2024 роках підприємство відновило темпи розвитку та значно наростило обсяги реалізації продукції.

Собівартість реалізованої продукції також мала тенденцію до зростання, однак її темпи були нижчими за темпи збільшення доходу. Варто відзначити, що темп зростання собівартості виявився нижчим за темп приросту чистого доходу,

що свідчить про покращення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності має тенденцію до зростання протягом усього періоду дослідження. У 2024 р. приріст даного показника становить 23,16 % до 2021 р. Його фактичні значення знаходяться в межах рекомендованих значень.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також увесь час збільшується і перебуває в межах рекомендованого значення. Приріст склав 19,09 % у 2024 р. до показника 2021 р.

На відміну від попередніх показників показник абсолютної ліквідності протягом усього періоду має неоднозначні тенденції до змін. Його фактичні значення менші рекомендованих і зменшення в цілому за період становить 32,78 % у 2024 р.

Відбулось збільшення рівня коефіцієнта автономії на 2,30 % за досліджуваний період. Однак усі інші представлені в таблиці 2.8 показники мають тенденцію до зниження протягом 2021-2024 рр.

Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів знизився на 2,79 %; коефіцієнт маневреності власного капіталу на 2,76 %. Також зменшується значення показника коефіцієнта фінансової стійкості за 2021-2024 роки на 43,24 %. Аналіз показників показує, що підприємству необхідно посилити контроль за формуванням власних коштів та власного капіталу для підвищення рівня фінансової незалежності та стійкості.

На протязі усього періоду дослідження чисельність ПВП має тенденцію до постійного зниження як і фонд оплати праці, що взаємопов’язано. Однак, відповідно до загальноекономічних тенденцій с постерігається зростання середньомісячної оплати праці.

Зростання обсягів реалізації продукції та зменшення чисельності персоналу підприємства призвело до зростання виробітку на одного працівника підприємства – на 148 %.

Спостерігаються певні зміни у структурі витрат на виробництво ТОВ «Саратський завод продтоварів» протягом 2021–2024 років. Загалом структура витрат залишалася відносно стабільною, проте спостерігалося зростання частки витрат, безпосередньо пов’язаних із виробничим процесом, та скорочення питомої ваги інших операційних витрат.

Найбільшу частку у структурі витрат протягом усього досліджуваного періоду становили матеріальні витрати. У 2021 році їх питома вага дорівнювала 71,69 %, а у 2024 році зросла до 73,11 %, тобто на 1,42 відсоткового пункту. Це свідчить про високу матеріаломісткість виробництва та залежність підприємства від вартості сировини, матеріалів, палива й енергетичних ресурсів. Зростання частки матеріальних витрат може бути пов’язане з підвищенням цін на ресурси та збільшенням обсягів виробництва.

Друге місце у структурі витрат займають витрати на оплату праці. Їх частка поступово збільшувалася з 11,87 % у 2021 році до 13,12 % у 2024 році, що становить приріст 1,25 відсоткового пункту. Така тенденція може бути результатом підвищення рівня заробітної плати працівників, необхідності збереження кваліфікованого персоналу в умовах дефіциту робочої сили та інфляційних процесів в економіці.

За останні роки спостерігаємо збільшення адміністративних витрат з 1,1 млн. грн. у 2021 році до 4,69 млн. грн. у 2024 році. Приріст склав 326,36 %. Витрати на збут спочатку знижуються у 2022 році до показника 2021 року, потім зростають у 2023 та 2024 рр. За весь період ці витрати зросли з 3,23 млн. грн. у 2021 році до 3,25 млн. грн. у 2024 році, приріст становить 0,62 %.

Такі коливання відобразились і на собівартості реалізованої продукції. Тому спостерігаємо зниження повних витрат в 2022 році та зростання у 2023 та 2024 роках. В цілому за період 2021-2024 рр. приріст становить 54,07 %.

На протязі періоду дослідження є змінні тенденції показника витрат на 1 грн. реалізованої продукції. Він зменшується у 2022 році до показника попереднього року та зростає у 2023 та 2024 роках. Однак, в цілому за період витрати на 1 грн. РП знизились на 5,94 %.

В третій частині роботи «Шляхи зниження собівартості продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів» визначені основні шляхи зниження витрат досліджуваного підприємства та обґрунтовані заходи щодо зменшення собівартості продукції ТОВ «Саратський завод продтоварів», до яких відносяться:

1. Розширення номенклатури продукції: виробництво фруктових начинок, джемів, цукерок, пюре.

2. Скорочення транспортно-логістичних витрат.

Сумарна економія собівартості продукції від реалізації цих заходів становить 180,73 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий Кодекс України. Редакція від 15.04.2026, підстава - 4835-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 5.03.2026р.)

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 року № 73.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». URL: http://buhgalter911.com. (дата звернення 5.03. 2026р.)

4. Бержанір І. А. Витрати підприємства: сутність та особливості управління в сучасних умовах // *Sustainable Socio-Economic Development Journal*. 2023. № 1(1–2). С. 35–41. DOI: 10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(1-2).35-41.

5. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології Бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 1. С. 11–18.

6. Варламова І. С., Рибалко О. М., Гамазинська А. В. Проблеми планування собівартості продукції // *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2022. № 1. С. 58–64. DOI: 10.26661/2414-0287-2022-1-53-09.

7. Гончаренко Т. В. Теоретичні аспекти формування собівартості продукції підприємства // *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 56. С. 112–117.

8. Дідоренко Т. В. Сутність витрат як об’єкта бухгалтерського обліку Молодий вчений. 2015. № 1. С. 78–82.

9. Міценко Н.Г., Мизгала С.В. Собівартість як економічна категорія та її місце серед витрат підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. № 19(4). 2009. С. 129-132.

10. Рибак І. В., Гут Л. В. Собівартість продукції як важливий показник ефективності роботи підприємства // *ΛΌГОΣ. Мистецтво наукової думки*. 2020. № 9. С. 20–24. DOI: 10.36074/2617-7064.09.003.

11. Родіна О. В. Сучасні підходи до визначення сутності категорії «витрати». *Економіка і суспільство.* 2017. Вип. № 9. С. 1181–1186.

12. Фаріон В. Я. Сутність витрат як економічної категорії. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. *Економічні науки.* 2013. Вип. 1 (49). С. 44–47

13. Домбровська Н. Р. Особливості методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції підприємств по заготівлі та переробці зерна // *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-28-30.

14. Єгупов Ю. А., Бабій О. М., Єгупова І. М. Факторний аналіз витратоємності продукції на підприємствах ресторанної індустрії // *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-37-69.

15. Ковальчук О. П. Аналіз витрат як інструмент управління собівартістю продукції // *Економічний простір*. 2022. № 178. С. 96–101.

16. Кравченко С. В. Формування собівартості продукції на промислових підприємствах України // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2022. № 2. С. 84–91.

17. Колісник О. В., Суходольська Д. В. Оцінка впливу виробничих витрат на собівартість продукції // *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-130.

18. Кудирко О. М., Коцеруба Н. В. Сучасні підходи обліку та аналізу собівартості готової продукції // *Український економічний часопис*. 2025. № 9. С. 71–78. DOI: 10.32782/2786-8273/2025-9-10.

19. Салямон-Міхєєва К. Д. Особливості аудиту матеріальних витрат та собівартості продукції підприємства // *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2021. № 5. DOI: 10.25313/2520-2294-2021-5-7259.

20. Павликівська О. І. Облік і аудит виробничих витрат (на прикладі підприємств цукрової промисловості): дис. канд. екон. наук: 08.06.04. Тернопіль, 2002. 253 с.

21. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2002. 131 с.

22. Артамонова Н.С., Доба Н.М. Впровадження сучасних методів управління витратами задля забезпечення конкурентних переваг. *Економіка: реалії часу*. №3 (8). 2013. С. 16-21.

23. Савчук Л. М. Собівартість продукції та її роль у формуванні фінансових результатів підприємства // *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 1. С. 92–98.

24. Бутинець Ф. Ф., Давидюк Т. В., Канурна З. Ф., Малюга Н. Бухгалтерський управлінський облік. Житомир : ПП "Рута", 2005. 480 с.

25. Гуцайлюк С. В. Планування собівартості продукції на промисловому підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 2. С. 32-44.

26. Мочерний С. В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник. Т. 2. Львів : Світ, 2006. 568 с.

27. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 688 с.

28. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : Навч. посібник. К. : КНЕУ, 2006. 526 с.

29. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: підручник. Київ : ЦУЛ, 2002. 656 с.

30. Нападовська Л.В. Управлінський облік: Підруч. Для студ. вищ. навч. зал. К.: Книга, 2004. 544 с.

31. Микитюк Л. Деякі аспекти системного підходу до вивчення витрат. *Економіст*. 2006. № 4. С. 12-17.

32. Точонов І.В., Наумова Л.О. Роль собівартості продукції у формуванні ціни. *Збірник наукових праць ДонНАБА*. № 1. 2017. С. 68-73.

33. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.1: Монографія. Х.: ВД "Інжек", 2006. 368 с.

34. Бондаренко О. С. Управління витратами підприємства в умовах економічної нестабільності // *Економіка та держава*. 2020. № 11. С. 54–59.

35. Дерій В. А., Мельник О. І. Удосконалення системи управління витратами виробничих підприємств // *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 45–50.

36. Семенова В.Г., Семенова К.Д. Використання моделей одного часового ряду для прогнозування економічних показників у сучасних умовах. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Випуск 3 (26). С. 334-341.

37. Семенова В.Г. Інноваційний розвиток підприємств в контексті диверсифікації діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць*. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2019. № 2-3 (70-71). С. 219-226.

38. Єргіна С. М. Управлінське рішення щодо витрат у собівартості продукції. *Фінанси України.* 2014. № 2. С. 10-25.

39. Ліба Н.С., Головачко В.М., Голубка Я.В. Сутність собівартості як обліково-економічної категорії. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*, Серія Економіка. Випуск 1(13). 2020. С.222-226.

40. Іваненко Н. О. Особливості калькулювання собівартості продукції в сучасних умовах господарювання // *Ефективна економіка*. 2021. № 12. С. 88–95.

41. Литвиненко О. М. Методи зниження собівартості продукції в умовах кризових явищ // *Бізнес Інформ*. 2022. № 10. С. 211–217.

42. Марченко І. Г. Управління виробничими витратами як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства // *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. С. 133–139.

43. Столяр Л.Г. Сутність «витрат» та особливості трактування. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2011. Вип. Ч. 4. С. 25–31.

44. Петренко В. В. Аналіз структури витрат підприємства та напрями їх оптимізації // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 4. С. 167–173.

45. Ткаченко Н. В. Удосконалення системи обліку виробничих витрат на підприємстві // *Економіка і організація управління*. 2024. № 2. С. 118–124.

46. Шевченко О. В., Романюк А. П. Напрями підвищення ефективності управління собівартістю продукції підприємства // *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Т. 10, № 1. С. 142–149.